

Imaja vsak četrtik in velja s poštnino vrednit v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 25 din., pol leta 12-50 din., četrt leta 7-50 din. Izven Jugoslavije 46 din. Naročnina se pošlje na upravnishvo „Slovenskega Gospodarja“ v Mariboru, Koroška cesta 5. List se dopušlja do odpovedi. Naročnina se plačuje v naprej. Telefon interurban št. 113.

Pesamezna številka stane 1 din.

Poštnina plačana v gotovini.

Uredništvo je v Mariboru, Koroška cesta št. 5. Rokopisi se ne vračajo. Upravišlvo sprejema naročnino, inserate in reklamacije.

Cene inseratov po dogovoru. Za večkratne oglaševane primeren popust. Nezapreje reklamacije so poštnine proste.

Čekovni račun poštnega urada Ljubljana št. 10.665. Telefon interurban št. 113.

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

48 številka

MARIBOR, dne 15. novembra 1923

57 letnik

Odločna beseda slovenskega zastopstva.

Najboljši odgovor vsem nasprotnikom SLS je dal sijajni zbor naših zaupnikov in posebej še govor voditelja SLS dr. Korošca, ki je na eni strani orisal krivično in pogubonosno delo režima, na drugi pa podal pravo sliko prodanih duš iz našega naroda, ki bi radi celo SLS zastopniki Slovencev podtikali svoje grehe in zle namene.

Najprej se je spomnil naših prvoboriteljev, predvsem dr. Verstovška in bivšega deželnega poslanca dekana Ozmeca. Počastil je tudi spomin Stojana Protiča rekoč: Bil je dosedaj prvi in edini srbski politik, ki je gledal in videl tudi preko Save in razumel narode, ki prebivajo tokraj Save. Bil je voljan dati tudi drugim narodom iste pravice, kakor jih ima njegov narod. — Radi tega je bil izobčen iz kroga svojih nekdanjih prijateljev. Mi se ga danes ob tej priliki prijateljski spominjamo in mu kličemo: slava!

Naš živelj pod tujim jarmom.

Naša vlada nima smisla za usodo naših bratov pod tujo oblastjo. Srbi, ki so se pogovarjali z Avstrijo, so se bolj ozirali, da ugodijo avstrijskim Nemcem, nego nam Slovincem, ki smo z njimi v isti državi. Mednarodno zajamčene pravice naših koroških bratov niso zavarovane. Glede Reke pravi govornik: Enkrat smo jo že morali kupiti s Snežnikom, St. Petrom, Postojno in celim pasom slovenske zemlje. Italija nam je podpisala pogodbo, da bo Reka svobodna. Naša zahteva je, da branimo to, in vsaka naša vlada mora skrbeti, da tudi Lah drži, kar je podpisal v Rapallu, namreč, da ostani Reka svobodna država.

Kdo nosi odgovornost in kako izgleda bratstvo.

Srbski narod ima sedaj usodo cele države v rokah, on sam je na vladi, zato je tudi on sam odgovoren, kako se v naši državi danes vlada. Mi Slovenci s to vlado samo enega naroda nismo zadovoljni, ne samo ker so poklicani, da vodijo usodo te države vsi trije v njej zastopani narodi, ampak ker tudi stvarno ta vlada nam Slovincem ne daje tega, kar smemo opravičeno od nje tirjati. Ona nas preganja, zanemarja in zapostavlja.

Slovenske častnike se pošilja najprej v najslabša mesta v Makedoniji, potem pa postavlja na cesto. — Enako je z uradniki: sposobne odpuščajo, nesposobnih pa je vedno več v službi. V posebno vrsto bratstva spada tudi to, da hočejo ukiniti našo univerzo ali visoko šolo.

Slovenska univerza je naša slovenska kulturna zadeva in mi pravimo, da se z našo zadevo ne sme nihče igrati. Nihče drug nima ukinjati naše univerze! Ako hočejo Srbi ukiniti univerze, naj ukinejo svoje, tiste ne-

potrebne fakultete v Subotici in Skoplju, ki so fabrike in nič drugega, iz katerih se naj razlije povodenj srbskih uradnikov po celi zemlji.

Kakor oficirji in uradniki, tako ali še bolj morajo seveda slovenski delavci in obrtniki in kmetje čutiti, da pri nas vlada samo en narod in da druga dva morata ubogati, služiti in trpeti. Slovenski delavci so pri zadnjih štrajkih videli, da zastoj iščejo razumevanja in podpore v Beogradu. In, da pokažejo vsemu svetu, da pri nas ni smisla in umevanja za socialno bedo, zato bodo uknili ministrstvo za soc. politiko. Obrtniki in kmetje pa čutijo vso težo srbske vlade v visokosti davkov in v slavnem kuluku. O tem se bodo prebrale tudi resolucije, ki bodo pokazale, kako se reže koža z naših hrbtov.

Očitki centralistov!

Demokrati in samostojneži, ki so slovensko avtonomijo prodali, bi radi SLS sedaj zasmehovali in vedno vprašujejo: zakaj ne izrabite svoje politične moči? — Odgovor: Mi imamo svojih 21 poslancev, mi smo zastopniki slovenskega naroda, a o slovenski politični moči govoriti, je velika hinavščina nasprotnikov, ki so jo prodali centralizmu. Slovenska politična moč je pokopana, vrne pa se, ko pride nazaj z avtonomijo Slovenije. Oni pa, ki so jo ubili in pokopali, so demokratje in kmetijci, ki vas hočejo sedaj za to še zasmehovati. Mi Slovenci pri svojem malem številu v nobeni situaciji sedaj ne moremo igrati odločilne vloge, ker v parlamentu odločujejo številke in ne žalibog razlogi in pamet. Danes iti v vlado, se pravi postati centralist.

Zakaj SLS ne gre v vlado.

S prejšnjim bi bil na to že dan dovoljen odgovor, a govornik je še posebej pojasnil takole:

Pot v vlado nam je zastavljen s tem, da še danes ne dobimo širokih zakonodajnih avtonomij. To je za nas glavni vzrok. Tega sicer mnogi Slovenci ne razumejo, ki mislijo, da je nepolitično, držati se v politiki načel, toda mi smo iz druge šole. Ako pa se nam jutri ta kardinalna zahteva izpolni, še pot v vlado vedno ni svobodna.

Mislím, da bi se cel narodno misleči slovenski svet zgražal, če bi mi v Beogradu hodili roko v roki, kot politični zavezniki in prijatelji, skupaj s Schauerjem, med tem ko Nemci v Avstriji vse storijo za smrt naših bratov. Ta prizor, o tem smo uverjeni, bodo nam nudili svoječasno naši demokratje in kmetijci, ki se združijo tudi s hudičem, samo, da jih vzame seboj v vlado, a nas v tej družbi ne bodo videli. Mi smo Slovenci!

In še eden jako važen pomeneč bi mi morali imeti z vsako stranko, izrecno povdarjam z vsako stranko, v koje družbi bi mi hoteli ustvariti vlado, in to je pomeneč o korupciji. Te države ne bo razbil ne Radič, ne naša avtonomija, ne bo zavojeval tudi Italijan, a ta država je v veliki nevarnosti prvič zaradi neenakosti, ki jih

doživljamo vedno na novo in drugič zaradi korupcije. Korupcija ni kakor kraja in tatvina. Navadnih tatov ni težko spoznati in dobiti, o korupcija je zločin, katerega izvršujejo oko v oko najbolj rafinirani državljani med seboj, ki hodijo med nami v dostojanstvu in z zelo skrbno pripravljeno masko poštenosti. Korupcija hodi dandanes zelo oholo in oblastno po vseh naših političnih, agrarnih, sodnih, finančnih, davčnih in vojaških uradih, hodi po najvišjih in najnižjih instancah. Vsi jo vidimo, da prihaja in odhaja, a korupcija sama molči, taji, ne govori ne oni, ki prejema, ne oni, ki daje. A da korupcija hodi okoli, spoznamo po čudežih, ki se godijo tam, kjer je bila.

V odporu proti korupciji bi bilo narodno edinstvo potrebno, a ne tam, kjer je to istovetno z zanikanjem narodnih posebnosti. Samo en državni udar široke mase ljudstva razumejo, in to, kadar se izvrši v obrambo njihovih lastnih žepov. Naša stranka bo stala vedno tam, kjer je borba proti korupciji, in zato ne bomo vstopili v noben vladni čoln, ki bi hotel pluti po starih, motnih vodah. Nam se hoče čistih, svežih voda in četudi se mora par desetih ljudi vreči neusmiljeno čez krov.

Tudi nekaj drugega ne smemo prezreti, ako hočemo v vlado in to je ta veličanska razlika v mišljenju in naziranju, ki se pokaže pri vsakem zakonskem predlogu in tvori med nami nepremostljiv prepad. Srbi z veseljem sprejmejo kuluk, mi kolnemo in škripljemo z zobmi, neenakost v obdavčenju jim je dobro došla, nam jemlje veselje do države, njim je absolutizem všeč ako ga vzdržuje lastna stranka, mi sanjamo o demokracizmu, o volji naroda, mi smo za hitro reševanje poslov, oni imajo vremena. In tako prepad za prepadam. Samo eno pametno in mirno sožitje je pač mogoče, in to je v obliki avtonomije. To vse naj premisli dobro, kdorkoli sili našo stranko v vlado. Te točke se morajo poprej razčistiti, preden je sploh misliti na najmanjši preobrat v naši politični taktiki!

Opozicijski blok.

V novejšem času se mnogo govori tudi o opozicijskem bloku in za to je treba tudi o tem povedati par besedi in osvetliti naše stališče. Vsak opozicijski blok ima lahko trojno nalogo: 1. da skuša vlado strmo glaviti, 2. da skuša dobiti mandat za nove volitve in 3. da se zveže tudi preko volitev za eventualno novo vlado. Za opozicijski blok pridejo v poštev: demokrati in zemljoradniki, a že pri začetku se je srbska zemljoradniška stranka pokazala kot nezanesljiva zaveznica. To delovanje pri prvi in drugi točki je lahko brez nadaljnega mogoče, tu ni treba posebnih programatičnih soglasij. Za to vsaj od naše strani tu ne bo posebnih težkoč. Pač pa je druga stvar, ako se govori o tem, da bi se prevzela vlada po eventualnih volitvah. Tu veljajo isti pogoji, kakor smo jih že povedali, ko smo razmislivali vprašanje, da bi že sedaj stopili v vlado.

Živ pokopan.

Po angleškem izvirniku A. Bennetta napisal Paulus.

4. nadaljevanje.

Aleš se ni mnogo brigal za Hinkotovo zasebno življenje. Točno ob mesecu mu je naštel njegovo plačo, kadar je dobil nagrado za kako večje delo, mu je primaknil še priboljšek, kam pa je deval Hinko denar, za to se ni zmenil. Zadovoljen je bil, če mu je točno postregel in ga rešil neprijetnih in razburljivih poslov z ljudmi.

Zato je bil radoveden, kaj bo v Hinkotovih žepih.

Prvo kar je našel, sta bila dva bankovca, vsak po sto goldinarjev. Nadaljna preiskava je spravila na dan pet francoskih bankovcev po tisoč frankov in dva španska bankovca po sto peset, nekaj poštnih znamk in sliko ženske dobrih 30 let, prijaznega obraza in ljubeznivih oči.

Aleš se je začudil.

Ne nad sliko. Zanj se niti zmenil ni. Zensk ni maral, že zaradi tega ne, ker je bil boječ. Pa tudi zato, ker je imel slabe izkušnje, posebno kar mu je — pred mnogimi leti je bilo, spodaj v solnčni Španiji — lepa črna Andaluzijčanka skoraj vrat zavila.

Tudi francoska in španska valuta v Hinkotovem žepu je bila razumljiva. Saj sta še le pred kratkim pripotovala iz južne Španije čez Francosko domov.

Ampak — odkod je vzel Hinko toliko denarja? Tistih dvajset goldinarjev, ki mu jih je dajal vsak mesec, je lahko porabil. Štedljiv pa ni bil, to je Aleš vedel. Seboj tudi ni nič prinesel, ko ga je vzel v službo.

Druga ni bilo misliti, ko da si je poskrbel «postranski zaslužek». Da ti «zaslužki» niso bili preveč «či-

sti», o tem Aleš ni prav nič dvomil. Saj ga je dobro poznal, malopridneža —.

Vkljub temu se mu je pri pogledu na njegovo zupuščino stožilo za tem malopridnežem. Uporaben človek je bil, zelo uporaben —. In brihten —. Postranska pota je včasih hodil, — no, pa njega, svojega gospoda ni zanemarjal. Kdo bo skrbel zanj, kakor je skrbel Hinko —? Ali bo našel enako uporabnega človeka?

Aleš sicer ni vzdihnil: «Ubogi Hinko!» Nihče, kdor je poznal Hinkota, bi ne bil tako vzdihnil —. Kajti Hinkotova posebnost je bila, da je skrbel predvsem za Hinkota. Storil in uredil je on tako, da Hinkotova korist ni škode trpela. Zato je Aleševa otožnost našla najtočnejši izraz v vzdihu: «O jaz siromak!»

In s tem vzdihom je shranil Hinkotovo listnico nazaj v žep. Pri tem so njegovi prsti zadeli ob nekaj trdega.

Pismo je bilo, tisto pismo, ki je prišlo na Hinkota v jutru njegove smrti, in ki ga je našel Šime Blaž na tleh pri pragu.

Aleš je premišljeval, ali ima pravico, ga odpreti, ali ne. In med tem ga je že odprl.

Pismo pa je govorilo takole:

«Gospodu Hinkotu Brglez, tajniku pri pisatelju Alešu Blažu! —

Prejela sem vaše drugo pismo in tudi vašo sliko. Oboje mi prav zelo ugaja. In tudi moji materi. Oprostite, da sem bila v svojem odgovoru na vašo ponudbo nekoliko stvarna! Ženske v mojih letih so pač previdne, — ne zamerite! — preden stopijo po tej sicer ne več nenavadni poti v ožji stik z moškimi! Sedaj je vse dobro.

Pišete mi, da ste zelo zaposleni in da naj pridem jaz v mesto. Rada se odzovem povabilu. Prišli bova z materjo v torek predpoldan. Upam, da bode našli par uric časa za naju. Čakali vaju bova, kakor ste naročili, pred gledališčem. Spoznali me bode po moji sliki, ki Vam jo pošiljam v prilogi. Da bo vsaka pomota izključena, bom nosila šopek klinčkov v roki.

Toliko za sedaj.

Vdana

Lenka Strnadova. <

«Falot —!»

Upravičena jeza je grabila Aleša. Za tajnika se je napravil in oženiti se je hotel! Seve! In niti besedice ni zini! Najbrž je našel v «Družinskem dnevniku» ženitbeno ponudbo! Če je vobče imel resne namene —? Aleš Blaž je dvomil, predobro je poznal svojega Hinkota. Morebiti je smrt še o pravem času posegla vmes in obvarovala pošteno žensko goljufije in škode —.

Aleš Blaž je spet poiskal listnico in vzel v roke sliko. Obenem je segel po «Družinskem dnevniku» —.

«Vi ste gospod Hinko Brglez, kajne? je vprašal mehke pa odločen ženski glas, za Aleševim hrbtom, ko je stal drugo jutro plah in negotov pred narodnim gledališčem.

Aleš Blaž je odskočil in se obrnil, kot bi ga bil kdo sunil v hrbet. Ves prestrašen je bil.

Pa kako je prišel Aleš Blaž na napovedani sestanek pred narodno gledališče, tako bi utegnil kdo vprašati.

Naše stališče.

Naša stranka lahko umre na avtonomističnem programu, a prodati ga ne more tudi za ceno kake vlade ne. A tudi to lahko rečemo vsemu slovenskemu narodu: Smrt naše stranke bi pomenila smrt slovenstva sploh. Zato razumemo, zakaj nekateri črni sinovi Slovenije s tako slastjo v uradih in izven uradov hujskajo in rujejo proti nam, a za to smo ob enem polni nade in prepričanja, da bo slovensko ljudstvo, ki noče svoje narodne smrti, vztrajalo v boju za svoj obstanek ob naši strani. Ta boj, četudi je težak in dolgotrajen, ni brezupen in brezuspešen. Ta boj za samostojnost Slovenije in avtonomistično ureditev države se širi in avtonomistične misli prodira v vseh strankah, razun morda v makrnjeni SKS. Četudi je boj hud in moramo veliko pretrpeti, vendar gre za to, ali končamo ali pa se nadalje borimo, dokler ne zmagamo. (Viharni kliči: Mi bomo vztrajali!) Mi se hočemo boriti do zmage! (Dolgotrajno odobravanje.)

Mi ostanemo v poštenu prijateljski zvezi s hrvatsko kmetijsko stranko in muslimansko stranko, da si priborimo najglavnejši cilj, avtonomijo in vsem, ki nas va-
bijo, ključemo: Nikdar brez avtonomije!

Resolucije zbora zaupnikov SLS.

Zbor zaupnikov SLS v Ljubljani dne 4. in 5. t. m. je sprejel tudi naslednje resolucije, ki se tičejo zlasti našega gospodarskega življenja:

Zadružništvo.

Zbor zaupnikov SLS ponovno pozivlja somišljenike stranke, da se v ožigled težkim gospodarskim razmeram, katerim se bliža naš narod, oklene z idealno ljubljensko zadružništva. Zlasti se naj naše ljudstvo s polnim zaupanjem oklepa svojih posojilnic in hranilnic, naj ne zadržuje prihrankov doma in naj ne naseda vabam nasprotnikov zadružništva.

Vse zadruga brez izjeme naj se oproste davka na poslovni promet.

Gospodarstvo.

Zbor zaupnikov obsoja neenakomernost davčnih bremen z ozirom na pokrajine in stanove, ki je glavni vzrok nezadovoljstva med državljani in zahteva takojšnje izenačenje davkov. Ravno tako obsojamo enostransko obremenjevanje gospodarsko šibkejših z indirektnimi davki. Zahtevamo:

1. Da se pri osebni dohodnini zviša eksistenčni minimum od dosedanjih 2500 D na najmanj 8000 D in opusti 30 odstotna doklada.

2. Da se ukine 30 odstotna doklada na hišno najemnino ker je ta davek že sam na sebi višji kakor v Srbiji.

3. Takse, ki onemogočujejo pritožbe, naj se znižajo na znosljivo mero ter naj bodo v skladu z našim civilno-pravnim in kazensko-pravnim postopkom. Enako naj se razširijo pristojbinske olajšave, ki jih ima pri prenosih in prekupih med ožjimi sorodniki in v slučaju nakupa po direktnem obdelovalcu zemljišča naš dosedanji zakon, na celo državo.

4. Specialna trošarina naj se istotako izenači in pri tem odpravijo nepotrebne, fiskalno malo koristne, za vinogradnike neznosne sekature. Napoved vina in vinski kontrolni list naj se ukine.

5. Protestiramo proti neenakomernosti pri dodelitvi svot za zgradbo novih cest in mostov, pri kreditih in uravnavo rek in potokov ter pri raznih drugih na-

Odgovor na to vprašanje tiči v najglobljih globinah človeške duše.

V Alešu sta mislili in delovali, da tako govorim, dve osebnosti. Aleš Blaž številka ena je bil plah in boječ človek, ki se je že zdavnaj pobotal s svojo plahostjo, se ji vdal in oklenil, da se bo kolikormogoče ogibal svojih sozemljanov. Aleš Blaž številka dve pa je bil drzen fant, poln podjetnosti in lahkomišelnosti, ves željen pustolovščin in vragolij. Aleš številka ena je bil gladko, mirno površje gorskega jezera, toda v globinah jezera so se skrivale nevarne ribe-roparice, treba je bilo le dirniti, pa so splavale na površje. Številka dve je kaj rada zapeljala številko eno v zapletene, težavne položaje, iz katerih se številka ena, prav vsled svoje plahosti in boječnosti, ni mogla izviti, pa najsi ji je bilo še tako neprijetno.

In tako se je zgodilo, da je tisto jutro šla številka dve čisto nedolžno na sprehod po mestu in tudi mimo gledališča. Kaj bi naj tudi bilo na takem nedolžnem sprehodu slabega? Kajti da dame z rdečimi klinčki ne bo in da številki dve ne bodo izpolnile njene tajne želje po zanimivih doživljajih, o tem ni bil nihče iskreneje prepričan ko prav številka dve.

In vendar je prišla —

Aleš Blaž je prijel za klobuk. Lahko bi ga bil dvignil in rekel: «Oprostite, menda ste se zmotili —! Jaz nisem Hinko Brglez.» Niti zlagal bi se ne bil —. In nato bi pobegnil.

In res je že odprl usta in leva noga je krenila v beg —. Pa desna noga ni hotela in obstal je na mestu.

Aleš Blaž je bil preveč plah, da bi pobegnil —.

Dvignil je torej klobuk, se zbegano nasmehnil in podal so si roke.

Pred njim sta namreč stali dve dami. Ena je bila

pravah, ki naj služijo izboljšanju narodnega gospodarstva, osobito kmetijskih panog.

Zahtevamo, da se dajo za te panoge zadostni krediti, kakor smo jih imeli, ko smo si urejevali te zadeve po avtonomnih pokrajinskih zborih. Ako je država prevzela in pomnožila bivše pokrajinske davke, mora tudi v polni meri prevzeti iz tega izviraajoče obveznosti.

Proti kuluku.

Zbor zaupnikov smatra zakon o kuluku za izraz poniževanja slovenskega naroda.

Obrt in industrija.

Najodločnejše protestiramo proti sistematičnemu ubijanju naše obrti in vsakemu poskusu demontiranja naše industrije. Odločno odklanjamo namero, da se koncentriira izdajanje vseh obrtnih dovoljenj v ministristvu. Ta namera ni samo krivična, marveč tudi protizakonita.

Sedanji davčni sistem je skrajno pomanjkljiv in odvzema obrtniku vsak pregled davčnih obveznosti. — Odmerjajo se naknadni davki čez mesece in leta, kar onemogočuje vsako kalkulacijo. Davek na poslovni promet pri obrtnikih naj se v toliko spremeni, da ostane dve delavni moči davka prosti. tudi v slučaju, da ima obrtnik tri ali več delavcev.

Zahtevamo znižanje železniških tarifov, ki onemogočajo transport surovin in izdelkov in to za vse dele države pod enakimi pogoji. V interesu reda v železniški upravi zahtevamo zlasti sedaj, ko je sprejeta južna železnica v državno upravo, da se vzpostavi v Ljubljani ravnateljstvo državnih železnic.

Zastarelo poslovanje carinaric, nestalnost ter nesposobnost carinske uprave uvozne predmete nepotrebno podražuje. Zaščitna uvozna carina naj ne bo šablonsko splošna, ampak naj štiti le one panoge industrije, ki zaščitne v resnici potrebujejo s splošno gospodarskega stališča. Izvozne politike sedanje vlade ne moremo dovolj obsoditi.

Zahtevamo reorganizacijo bolniških blagajn in preureditev delavskih, nezgodnih in starostnih zavarovanj ter odklanjamo v tem oziru sedanjo centralizacijo.

Zahtevamo, da vlada omogoči tudi malim obrtnikom in trgovcem obratovanje s kreditom Narodne banke, ki je danes na razpolago le veleindustriji. Vlada naj snuje in podpira obrtne-kreditne denarne zavode, posebno zadruga. Zahtevamo, da država pri svojih dobavah predvsem upošteva domačo obrt in industrijo, zlasti zadružništvo.

Varnost vlog nad vse.

Pravijo, da bi bilo človeku težko živeti, ako bi marsičesa v življenju ne pogabil. Na drugi strani je zopet gotovo, da nas doleti marsikatera škoda in izguba, ker le preradi in prehitro pozabimo. Še osel ne gre dvakrat na led, temveč si dobro zapomni, kje se je prvič spodtaknil. Človek pa gre dvakrat, trikrat in tudi večkrat v isto past in trpi dvakrat, trikrat ali večkrat iz istega vzroka škodo. To pa radi tega, ker se iz prve škode ni dosti naučil, ker je prehitro pozabil.

Pred vojno je pri nas prišla v polom vsled slabega gospodarstva Glavna posojilnica. Veliko vlagatelj je bilo težko prizadetih in še zadnji čas, torej po desetletju, je bilo v listih čitati poročilo, da so vlagatelje odškodovali v teku časa z dobrimi 50 odstot. Vlagali so pri njej, ker je obljubljala višje obresti in veliko malih varčevalcev je bilo tepenih zato, ker so se polakomnili

majša, najbrž imejteljica mehkega pa odločnega glasu, ki ga je čul, tako je zasodil, druga pa starejša, — mati in hči, kakor sta se napovedali, nedolžni žrtvi, ki si jih je izbral goljufivi Hinko.

Predstavili so se.

«Jaz sem Lenka Strnadova, veste! Saj me že poznate po sliki, kajne? Tole pa je moja mati Barba!« Njen polni, rdečelični obraz se je prikupljivo smehljaj. Tudi mati mu je z dobrotljivim, prisrčnim nasmehom segla v roko.

Aleš ni vedel, kako in kaj mu je. Še vedno je bil na pobegu, da bi ga le ne bilo strah in sram pred temi ženskami! In povrh se je oglasila v njem tista struna, ki se oglaš v vseh plahih ljudeh, če naletijo na blago, dobro dušo. Boječi ljudje bodo razumeli Aleša —.

«Nisva pričakovali, da bi prišli, je nadaljevala Lenka. «Pa mati so le pravili, naj poskusiva.»

«Kako da me niste pričakovali?» je vprašal Aleš raztreseno. Od kod so neki tele ženske vedele, da je on, prav on, tisti, ki ga iščeta —? In da on, Aleš Blaž, nosi sedaj ime Hinko Brglez —? Tisto jutro se je pred narodnim gledališčem sprehajalo vendar tudi več drugih moških, ne samo on —!

«Saj je vendar večeraj zjutraj umrl vaš gospodar, pisatelj Aleš Blaž!» je rekla mati. In Lenka je pridjala:

«Kdo bi si bil kaj takega mislil! Pisala sem vam predvečerašnjim, v nedeljo, veste! Kdo bi bil slutil tistokrat, da bo med tem vaš gospod umrl —!«

Seveda, Aleš Blaž je že spet čisto pozabil, da je Aleš Blaž umrl. Previden je moral biti, da se mu ne bo zgodilo, kakor sinoči «Pri solncu» —!

«Seveda!» je dejal. «Ampak — kako, ali ste že zvedeli za njegovo smrt?»

visokih obresti. Toda to je bil tedaj le osamljen slučaj.

Sedaj pa listi poročajo kar o dveh bančnih polomih. Že zadnjič je «Slov. Gospodar» pisal, da je prišla v konkurz Balkanska banka, ki jo je vodil bivši finančni minister Plavšič. Odbor upnikov je sedaj ugotovil, da je nepokritega primanjkljaja pri tej banki 56 milijonov 935.940.75 D. Isti odbor je ugotovil naravnost kaznjivo dejstvo, da je bila na delniško glavnico 18 milijonov 750.000 D dejansko vplačnih le 4.599.165 D. — Ako povemo stvar po domače, je ta banka svoje vlagatelje kruto varala. Delniška glavnica, katera ima v prvi vrsti služiti kot kritje za morebitne izgube vlagatelj, je v treh četrtinah obstojala le na papirju. Tri četrtine glavnice ni bilo vplačane. Tako so postopali v bivši Avstriji pred 50 leti, ko so za prevaro ustanavljali delniške družbe, pri katerih so ljudje izgubljali strašne svote.

In ker so delniške družbe pod kontrolo vlade in je bilo kljub vladni kontroli mogoče tako gospodariti, da se delniška glavnica kljub jasnim predpisom zakona ni vplačala in je kljub vladni kontroli prišla Balkanska banka do blizu 57 milijonov D zgube, je jasno, da država svojo kontrolo nad delniškimi družbami vrši slabo. Gotovo pa država ne vrši te zakonite kontrole v zadostni meri, da bi obvarovala škode vlagatelje. Češkoslovaška republika je za varstvo vlagatelj izdala poseben zakon, ki omejuje banke. Pri nas pa vlada niiti z zakonom ji naložene kontrole ne vrši.

Drugi bančni polom, ki stoji v ospredju zanimanja v Beogradu, pa je polom Ujedinjene banke. Pri tej se prizadete tri druge banke in sicer ena beograjska, ena zagrebška (Trgovska banka) in Ljubljanska kreditna banka. Ta banka je imela koncem leta 1922 97 milijonov dinarjev tujega denarja. Banka je predlagala sodišču prisilno poravnava, to se pravi, da bi se upniki, to so vlagatelji z njo pogodili in odstopili gotov odstotek svojih vlog. Koliko znaša izguba pri tej banki, še ni znano. Odbor upnikov bo to še je ugotovil.

Zato se nam zdi, da je «Slov. Gospodar» v zadnji številki zelo opravičeno pisal, kako si velika podjetja, med njimi zlasti banke le še umetno, le za največje obresti podaljšujejo življenje. In če bi imeli vpogled v stanje bank, če bi imeli vpogled v njihove knjige, bi našli, da je v takem obupnem položaju danes mnogo bank ter z bankami zvezanih fabrik in trgovin. Voda jim teče že v grlo, vendar se še nočejo podati. Hočejo si podaljšati življenje, za kar potrebujejo tujega kapitala, za kar lovijo kmetijski denar.

Kakor moramo pomilovati one, ki pri takih polomih izgubijo svoj težko prislužen denar, tako moramo zopet z druge strani priznati, da je to opravičena kazen. Taki vlagatelji so kaznovani radi tega, ker so gledali preveč na visoke obresti, premalo pa na varnost. Taki vlagatelji so po pravici kaznovani radi tega, ker izročajo kmetijski denar špekulantom, nezanesljivim ljudem, mnogokrat židom, ne zaupajo pa ga domačim hranilnicam in posojilnicam, pri katerih z denarjem gospodarijo previdni kmetijski možje in pri katerih nemejeno s celim svojim premoženjem jamčijo za vloge vsi, ki dobijo od hranilnice in posojilnice posojilo. — Dejstvo je, da taka hranilnica in posojilnica, ki ima približno 100 kmetijskih posestnikov za člane, predstavlja danes veliko večje jamstvo nego banke z milijonskimi osnovnimi kapitali. To tembolj, ker nam slučaj, kakor je bil pri Balkanski banki, dokazujejo, da so mnogokrat ti milijoni delniške glavnice le na papirju, v gotovini vplačanih pa je le majhen del. In povrh tega dovoljujejo naše hranilnice in posojilnice le manjša posojila, le proti vknjižbi na posestvo ali proti poroštvo

«Zvedela —!» se je čudila Lenka. «Saj pravim! Poglejte vendar malo krog sebel!»

«Saj sem ti pravila!» je rekla mati. «Gospod bo zaposlen, sem dejala!»

In obe sta pokazali na postarnega dedca, ki je na dolgem drogu nosil rdeč lepak. V velikih črkah je bilo na njem napisano: «Aleš Blaž nenadoma umrl!» — In izza ogla je prikoral drug dedec, ki je tudi nosil na dolgem drogu lepak, pa zelene barve, s sličnim napisom. In ljudje so kupoma kupovali od teh moških posebne izdaje, časopise vseh mogočih struj in strank.

Aleš je zardel.

Dobro uro je že postopal tod, pa ni opazil, da raznašajo lepaki in časopisi njegovo ime v vse vetrove! Pa tak je bil. Sedaj je razumel, zakaj so ga sinoči «Pri solncu» tako sumljivo gledali —. Dobro da jim je ušel Ni dvoma, v blaznico bi ga bili vtaknili —.

«Še niste brali časopisov?» je vprašala Lenka.

«Nisem.»

«Saj pravim! Takale nenadna smrt —! Koliko skrbi in dela prinese! — In danes imate tudi polne roke posla, kajne?»

«Ne. Prost sem. Odpustili so me iz službe.»

«Kdo?»

«Sorodniki.»

«Sorodniki —? Zakaj?»

Zmigal je z rameni.

«So že taki —.»

«Hm —, čudni ljudje! Torej ste za sedaj brez službe —? Ampak», je hitro pridjala, «saj so vam vse plačali, kajne?»

Veseli je bil, da je mogel odkritosrčno reči da. Po kratkem molku je rekla Lenka sočutno:

(Dalje prihodnjic.)